

is kínál álmegoldásokat erre a problémára. Bizonyos dolgok megváltoztathatatlanok. De bizonyos dolgokról azért mégis kell beszélni.

Hasonló a helyzet a nagymama történettel, amikor az idős asszony betegsége már annyira előrehaladott stádiumban van, hogy ha el is megy unokájával sétálni, azt már csak nagyon lassan teszi. Itt is sejteni lehet a szomorú véget, mégsem keseredünk el, mert az író olyan kedvességgel és leleménnyel ír az élet fájdalmas dolgairól is, hogy inkább megkönnyebbülünk a szavait olvasva. A történet végén Nagymama elrepül egy papírsárkánnyal. Ezt a befejezést, bármennyire szürreálisnak is tetszik, nem lehet nem reálisan értelmezni. Nagymama végül meghal, de ez a halál annyira az élet részeként mutatkozik meg, amennyire csak igen fejlett spiritualitású kultúrákban gondolkodnak az elmúlásról.

Nagy kincse a mesének a szöveg. A megfogalmazás egyszerűsége olyan közvetlenséget takar, hogy csak ámulunk: jó, erről ilyen könyvedén is lehet beszélni? No meg ilyen humorosan?

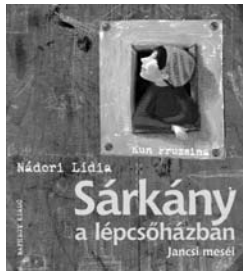
Sokszor állapítják meg a női írókról, hogy nincs humorérzékük. Nem tehetnek róla, ez valahogy hiányzik belőlük. Nádori Lidia valószínűleg tehet róla,

hogy neki mégis van. Olyan finom irónia és komikum hatja át a történeteket, amit mind a gyerek, mind a felnőtt olvasók nagyra értékelnek.

A plasztikus megfogalmazásról nem is beszélve. Van egy-két rész a szövegben, amely szinte már a prózavers kategóriájába tartozik, annyira líraiak a mondatok. Valószínűleg ezért alakulhatott ki ilyen tökéletes összhang szöveg és kép között. Mert az illusztrációk is nagyon jól sikerültek ennél a könyvnél.

Egy ismerősöm azt mondta a Francia Intézet gyerekkönyveit lapozgatva, hogy olyan csúnyák ezek a francia könyvek. Csak mosolyogtam magamban, mert én meg inkább gyönyörűnek gondolom őket. Legalábbis nagyon valóság szerűnek. Nem akarnak rám erőltetni semmilyen széppé kalapált világot.

Kun Fruzsina külföldi illusztrátorokhoz hasonló merészséggel alkotta meg a könyv képeit. Mert más lenni, miként a szöveg is. Már az anyaghasználat maga is egyfajta provokációt sugall, a hullámpapírra festett figurák láttán az embernek az az érzése támad, mintha ezt üzennék neki: drága olvasó, ezenel végképp lebontom a megszokott mesevilágok díszleteit. Most

Te jössz meg én, úgyhogy használd a képzeleted!

Egyszóval valóságos csoda ez a mesekönyv, annak ellenére, hogy több benne a valóság, mint a csoda. Vagy talán épp ezért. Ilyen szép

mesét én még soha nem olvastam a valóságról.

FINY PETRA

(Naphegy Kiadó, Budapest, 2008, 80 oldal, 2490 Ft)

Kultúra

SZABÓ DEZSŐ:

Tanulmányok, esszék

A legfiatalabb nemzedéknek csak fekete, hatalmas szoborfejet jelent, melyet meg lehet mászni a Gellért-hegy déli lejtőjén, az idősebbek tudják azt is, hogy íróféle ember lehetett — valamikor a 20. század elején —, a mostani nagyapák korosztálya pedig Szabó Dezső neve hallatán felkapja fejét, és eszükbe jut az *Elsodort falu* című regény, amely a múlt század elejének egyik nagyon izgalmas társadalomképét adta, megindítva a hazai szociografikus regények sorozatát, esetleg visszaidézik a fiatalságuk szellemi izgalmat jelentő Ludas Máttyás Füzeteket, amelyet Szabó Dezső egyedül írt, szerkesztett. Érdemes megjegyezni azt is, hogy ő az előadást mint gondolatok kifejezésére, átadására alkalmas formát jobban kedvelte, mint az írott szöveg kötöttségét, ezért a kezéből kiadott szövegekkel alig törődött, viszont

gondosan készült előadásaira, amelyekből a Zeneakadémián tartottak a korszak (az 1920-as, 1930-as évek) szellemi életének kiemelkedő alkalmi voltak.

Szabó pályáját alapvetően az első világháború és a trianoni döntés határozta meg. Az új politikai, társadalmi helyzet kérdéseire ugyanúgy válaszolnia kellett, mint nemzedéke többi értelmiségi tagjának, s az ő esetében e válaszok, noha több irányba vezettek, és a gondok megoldásának többféle módszerét mutatták fel, mégis egyformán a keserűségből, a kiábrándultságból fakadtak. Ez időnként oda vezetett, hogy türelmetlen és antihumánus eszméket fogalmazott meg, akár szépirodalmi műveiben, akár tanulmányjaiban, esszéiben.

A kötet szerkezete Szabó tanulmányírói munkásságának szakaszait követi; a szövegeket három csoportra osztotta a kötet szerkesztője, Gróh Gáspár. Először a Nyugatban megjelent írásokat forgathatjuk

(1911—1919), majd az 1920-tól kialakult helyzetre reagáló tanulmányokat — köztük Horváth János Petőfi-könyvéről vagy Pintér irodalomtörténetéről írt bírálatait —, s végül a legnagyobb számban az 1920-as években, többnyire a Ludas Máttyás Füzetekben közreadott esszéket, amelyek különféle témákon keresztül mutatták be a magyar szellemi és művészeti élet helyzetét.

Szabó Dezső leginkább érzelmeinkre akart hatni esszéiben, ezért nem annyira az okfejtések megalapozott logikai váza fog meg bennünket, hanem az a sodró retorika, amely az olvasót repülőgépként megemeli, hogy azután a szemé elé sorakoztathassa a tájképeket. Ámde ha ezt a képet elfogadjuk, akkor láthatjuk, hogy a ringliszék is ugyanezen az eleven működik, s valóban: Szabó Dezső írásai sajátosak, hiszen akik nagyobb kezdősebességgel indulnak, azokat szellemi magaslatokra repíti, a többieket viszont csak körbe-körbe forgatja egy zárt, az általa preferált értékeket bemutató világban. Ugyanezt látjuk híres esszéjében, *Az irodalom mint társadalmi funkcióban*, és híres publicisztikai levelében, amelyben Tisza István volt miniszterelnöknek válaszolt: „Kompetens-e kegyelmes úr, hogy mit tesz az ember éhes gyomorral?

Nem komikus — bocsásson meg — nem szemérmetlen dolog-e hogy Nagyméltóságod felrepülve a maga húsz vagy nem tudom hány ezer holdas nivójára odaéneklél a nyomorgó tisztviselőknél: legyetek idealisták, éheztek a hazáért!”

Gróh Gáspár válogatása, szöveggondozása alapos munka, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy Szabó Dezső munkáinak filológiai kutatása e könyvig lényegében elmaradt. Ennek Szabó írói attitűdjén túl — a kezéből kiadott szövegekkel egyáltalán nem törődött, sőt írói zsenialitásának magasából még a magyar helyesírás szabályait is nyugnek érezte — oka volt, hogy a kommunista rendszer igyekezett kiradírozni őt a magyar irodalomtörténet térképéről.

Örvendetes, hogy e kötet megjelent, s az is, hogy a Kortárs Kiadó eme heroikus vállalkozásához, a Magyar Remekírók sorozatának új folyamához immár a biblia-hártya-papírt lecserélve vékonyított, de alapvetően jól olvasható papírt választott, ezzel is segítve az olvasót, hogy visszarévedhessen a 20. század első évtizedeinek kávéházakban pezsgő, forrongó irodalmi életébe.

THIMÁR ATTILA

(Szerkesztette Gróh Gáspár,
Kortárs Kiadó, Budapest, 2007,
604 oldal, 4500 Ft)

VARGA J. JÁNOS:
Válaszúton
Thököly Imre és
Magyarország
1682—1684-ben

„Édes Fiam uram! [...] Tanúljon az én példámon, kit az mi állhatatlan nemzetünk közül sokan őszinte s hamis hitekkal, az szerencsétlenségnek csak gyenge szelétől is megijedvén, megcsaltanak és mellőlem félreállván, engemet a sárban hadtanak [...] Édes Fiam uram! Nec in pace, nec in bello, ne legyek kegyelmedtől és az én nemzetemtől elfelejtve” — írta nem sokkal halála előtt nevelt fiának, II. Rákóczi Ferencnek Thököly Imre. Az a Thököly, akinek ellentmondásos személyisége a mai napig megosztja a történelemszótársadalmat. A róla kialakult vélemények széles palettáján megtalálhatjuk a rablóvezér minősítést csakúgy, mint a saját ambícióit követő, hataloméhes kalandort, vagy a nagyhatalmak közé szorult Magyarország megsegítőjét, a magyar szabadságharcost.

Varga J. János közelmúltban megjelent könyvében Thököly Imrével, pontosabban életének egy rövid, de talán legfontosabb és egyben legellentmondásosabb időszakával foglalkozik. S persze nemcsak a kuruc királlyal, hanem Európa sorsdöntő éveivel is. Éppen ettől lesz különleges könyv, más, mint a

többi, a témával foglalkozó munka. A kontinens eseményeinek taglalása, a magyar események európai kontextusban való bemutatása a könyv erőssége.

Varga többek között arra a fontos kérdésre keresi a választ, miért jutott a magyarság abba az állapotba, hogy a török elleni, oly régóta várt felszabadító háború kezdetén kardot rántott addigi elnyomója oldalán. Ráadásul törvényesen megkoronázott uralkodója ellen, és azok ellen, akik érte fogtak fegyvert. A szerző választ keres arra is, milyen volt, hogyan alakult a Porta magyarországi politikája, hogyan használta fel eszközként a szétszakított nemzetet, magát Thökölyt és a királyhoz hűtlenné vált főurat. Arra is megpróbál választ kapni, miért és hogyan állt át a főnemeség, s hogyan jutottak el a felelősségre vonásig.

Részletesen olvashatunk arról, hogyan bizonytalanodott el Thököly politikája 1684 elejére. Jó néhány levelet írt az európai uralkodóknak, természetesen támogatást kérve. A pár évvel korábban Európa-szerte csodált politikust a legtöbben válasza sem méltatták. Lényegében teljesen elszigetelődött, a pápához írt levelére választ sem kapott; XI. Ince csak a varsói nunciának volt hajlandó válaszolni, akinek azt írta: mivel Thököly Bécs ostroma idején a törökkel szövetkezett, a katolikus egyház ellensége. A kör tehát bezárult.